

<https://doi.org/10.15407/ukrmova2021.04.003>
УДК 81'38'

С. Я. ЄРМОЛЕНКО, доктор філологічних наук, професор, академік НАН України, завідувач відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики, Інститут української мови НАН України
вул. М. Грушевського, 4, м. Київ, 01001
E-mail: svitlana.yermolenko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9916-4915>

С. П. БИБИК, доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики, Інститут української мови НАН України
вул. М. Грушевського, 4, м. Київ, 01001
E-mail: sbybyk2016@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-9765-497X>

Т. А. КОЦЬ, доктор філологічних наук, старший науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики, Інститут української мови НАН України
вул. М. Грушевського, 4, м. Київ, 01001
E-mail: tetyana_kots@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4622-9559>

Г. М. СЮТА, доктор філологічних наук, старший науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики, Інститут української мови НАН України
вул. М. Грушевського, 4, м. Київ, 01001
E-mail: syutag@i.ua
<https://orcid.org/0000-0003-3273-1644>

А. Ю. ГАНЖА, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики, Інститут української мови НАН України
вул. М. Грушевського, 4, м. Київ, 01001
E-mail: ganzhalina@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-2938-5306>

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЧНА ЛІНГВОСТИЛІСТИКА: СТРАТЕГІЇ ІНТЕГРАТИВНОГО РОЗВИТКУ *

Стаття¹ пропонує аналітичний огляд результатів роботи відділу стилістики та культури мови впродовж 1991—2021 років. Увагу зосереджено на публікаціях, у яких розширено об'єкти лінгвостилістичного аналізу, обґрунтовано розбудову терміносистеми української лінгвостилістики. Подано оновлену дефініцію базового терміна «стиль», осучаснено тлумачення

¹ Статті, позначені *, присвячено 30-річчю Інституту української мови НАН України.

понять «культура мови», «норма», «літературний стандарт». Окреслено внесок співробітників відділу в дослідження структурно-рівневої та інтегративної лінгвостилістики. Названо етапи праці, що визначили зв'язок цієї галузі мовознавства з історією функціонування в українській літературній мові різних стилів, засвідчили значення історичної стилістики.

Ідеться про перспективи розвитку української академічної лінгвостилістики в контексті інструментарію сучасної гуманітаристики. Виокремлено інтердисциплінарні аспекти функціонально-стильових та жанрово-стилістичних досліджень: лінгвокультурологія, лінгвофольклористика, лінгвософія, лінгвоперсоналогія, лінгвоконфліктологія, дискурсологія, медіастилістика, юридична лінгвістика, психолінгвістика, етнолінгвістика, лінгвістична експертиза. Наголошено на важливості розвитку цифрових методів опрацювання текстів української літературної мови, на потребі створення лексикографічних джерел стилістичного термінознавства, на розширенні аспектів стилістичної лексикографії.

Ключові слова: лінгвостилістика, стиль, культура мови, норма, інтердисциплінарність, метод дослідження, інтегративна лінгвостилістика.

Академічна школа лінгвостилістики понад пів століття забезпечує теоретичні й практичні курси вищої школи індивідуальними і колективними напрацюваннями в галузі теорії та історії української літературної мови як історії розвитку стилів, жанрово-стильових різновидів мови. В освітніх програмах передбачено вимогу вільно володіти українською мовою, ефективно використовувати емоційно-оцінні моделі усного та писемного спілкування в усіх сферах суспільної діяльності. Образно кажучи, навчити мовців вчасно, вдало, узгоджено змінювати «стильовий одяг», бути динамічними й успішними у своїй професійній мовній діяльності.

Розуміння мови не лише як системи знаків, певного коду, а саме як типу мовомислення, скеровує думку дослідників на пошуки власне мовних і позамовних чинників формування стилю. В академічній школі лінгвостилістики обґрунтовано розуміння **стилю** як *творчої мовної діяльності, мовної поведінки в різних колективно усвідомлених ситуаціях спілкування, дотримання умов комунікації в конкретних сферах культури*. У центрі динамічної моделі стилю — людина, яка і породжує, і сприймає (декодує) стильові різновиди мови. Релевантними ознаками для диференціації функціональних стилів є суспільна комунікація, характер спілкування, стереотипні конструкти, тобто призначення, мета текстів. Новітню теорію стилю як способу мислення, оформлення висловлювання в конкретній комунікативній ситуації підтримують у працях відділу стилістики та культури мови із середини 90-х рр. ХХ ст. (див., наприклад, «Нариси з української словесності») (Єрмоленко, 1999а).

Пізнати стилі української мови неможливо без дослідження текстів. Підходи до таких джерел змінюються разом із розвитком теорії лінгвостилістики. Насамперед ідеться про динаміку інтерпретативних практик (схема 1) — структурно-рівневої (лінгвістичний аналіз тексту), функціонально-стильової (лінгвостилістичний аналіз тексту), дискурсивно-жанрової (дискурсивний, комунікативно-прагматичний аналіз тексту), історичної (зіставно-стилістичний, лінгвосинергетичний аналіз текстів).

Структурно-рівневий підхід у лінгвостилістиці був детермінований поглядом на мову як систему знаків і домінував на перших етапах становлення української стилістики.

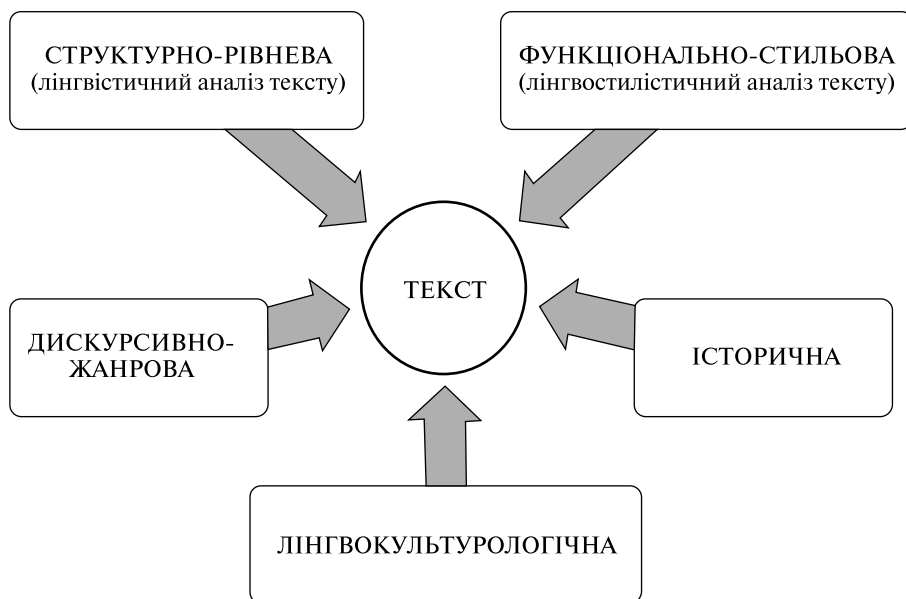

Схема 1. Лінгвостилістичні інтерпретативні практики

Змінюється читач, його умови суспільного життя, і змінюється розуміння-прочитування створених і віддалених у часі текстів. Вибудовуючи свою методологію вивчення мови художніх, наукових, публіцистичних, офіційно-ділових, сакральних, а також усно-розмовних текстів, лінгвостилістика розширює пізнання «слова у словнику і в тексті», «тексту в тексті», «простору мови», «культурного діалогу» тощо. Лінгвостилістові замало віднайти ключові слова тексту, змодельовати з них лексико-тематичні групи; його завдання — побачити текст у широкому часово-просторовому контексті доби чи історії національної культури, тобто в дискурсивній динаміці з урахуванням і екстралінгвальних чинників текстотворення.

Прикметно, що за три десятиліття змінювався вектор уваги до об'єкта дослідження, до джерельної бази лінгвостилістики. Уведення в науковий обіг великого масиву текстів, невідомих радянському читачеві через ідеологічні причини, сприяло актуалізації досліджень мовно-естетичних і унормувальних тенденцій у художній та епістолярній практиках письменників 10—30-х рр. ХХ ст. Так, початок 90-х рр. ХХ ст. був пов'язаний з лінгвостилістичною інтерпретацією «новітніх» творів реабілітованих письменників — Олега Ольжича, Олени Теліги, Євгена Маланюка, Уласа Самчука, Івана Багряного, Яра Славутича, поетів Нью-Йоркської групи та ін., а також творців наукового стилю — Михайла Драгоманова, Михайла Грушевського, Івана Огієнка... (Єрмоленко, 1999а; Єрмоленко, 2017а; Єрмоленко, 2018; Сологуб, 1993; Сологуб, 1999; Ставицька, 2000; Бибик, 2019).

Традиційно в українській лінгвостилістиці найбільше праць присвячено вивченню мови художніх текстів. Це мотивовано тим, що нова українська літературна мова «виросла» з художнього стилю, і саме художній

стиль упродовж ХІХ—ХХ ст. виявляв найхарактерніші ознаки національно-мовного буття. З утворенням Інституту української мови (1991) у відділі захистили дисертації зі стилістики прози такі співробітники: докторські — Н. М. Сологуб «Мовний світ Олесея Гончара» (1993), Л. О. Ставицька «Естетика слова у художній літературі 20—30-х рр. ХХ ст.» (1996), кандидатські — Н. Г. Сидяченко «Функціонально-стилістична, семантична і формальна структура епітета: на матеріалі роману М. Стельмаха «Чотири броди» (1991), С. П. Бибики «Естетична модифікація народнорозмовності в ідіостилі Григора Тютюнника» (1994), Л. С. Козловська «Мовотворчість М. Стельмаха в контексті української народнопісенності» (1994), Н. С. Дужик «Мовна особистість Миколи Хвильового в аспекті стилістики та історії літературної мови» (1996), Л. В. Голоюх «Порівняння як структурний компонент художнього тексту» (1996), Л. М. Мялковська «Стилістика художньої прози Валер'яна Підмогильного: лексико-семантичні поля, тропи, стилістичний синтаксис» (2001).

Кожна з праць показова щодо оновлення методології вивчення мови прози. Так, у монографії «Мовний світ Олесея Гончара» (Сологуб, 1991) Н. М. Сологуб актуалізувала поняття *мовний світ*, *мовна картина світу письменника*, *мовна особистість письменника* в лінгвоукраїністиці. В основу комплексного підходу до мови письменника покладено мегакатегорію оповідності — *образ автора*. Як центр літературного твору ця категорія об'єднує всю систему мовних структур персонажів у їх співвідношенні з оповідачем (оповідачами), стає ідейно-стильовим стрижнем макроконтраксту, цілісним естетичним об'єктом. У теорії художньої мови «зростаються» поняття образу автора та мовної особистості.

Дослідження Л. О. Ставицької (Ставицька, 2000) актуалізували методологію систематизації мовних структур для вивчення текстів прози, поезії, драми (*структура*, *ряд*, *поле*, *парадигма*). Авторка оперує поняттями *лексико-семантичне*, *асоціативно-семантичне поле*, *словесно-образна парадигма*, а також *макрообраз (макрополе)*, *мікрообраз (мікрополе)*. Родове поняття «естетика слова», розвиваючи засади мовно-естетичної оцінки тексту й висловлювання письменника, об'єднало видові термінологічні сполуки *конкретно-чуттєвий (зоровий, запаховий, смаковий тощо) образ*, *асоціативний образ*, *домінанта стилю*.

У зазначеному дослідженні Л. О. Ставицької утратиційнено аналіз мови письменника з погляду співвідношення в його практиці загально-мовної норми та індивідуально-авторської. Пошуки інтегрального поняття для опису системи індивідуальних образів певної оповіді, стилю письменника спричинили розвиток теорії *наскрізного образу*, тобто такого словесного вираження, до якого постійно повертається авторська думка, поєднана з емоційним ставленням автора до висловленого.

Зі стилістикою мови поезії пов'язані докторська дисертація Л. О. Пустовіт «Словник української поезії другої половини ХХ століття (семантико-функціональний аспект)» (1993), кандидатські дисертації І. Г. Олійник «Мовотворчість поетів-вісімдесятників» (1993), Г. М. Сютти «Мовні

інновації в українській поезії шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи» (1995), у яких простежено еволюцію поетичного словника української літературної мови, розвиток семантико-стилістичного потенціалу лексики, виразові можливості загальноновживаних слів української мови, актуалізовано фоностилістичний потенціал лексику.

Мова драматургійних творів привертала значно меншу увагу науковців. Так, у кандидатській дисертації О. В. Ожигової «Стилізація усно-розмовної мови в текстах сучасної української драматургії» (2003) виокремлено та проаналізовано функціонально-стилістичні особливості українського драматургійного дискурсу кінця ХХ — початку ХХІ ст. Вивчення явища стилізації усно-розмовної мови виявило зв'язок із загальними тенденціями літературної мови до демократизації та субстандартизації.

Дослідження різножанрових художніх текстів засвідчують, з одного боку, традиційний погляд на художні засоби (метафори, епітети, порівняння), на моделювання лексико-семантичних і лексико-асоціативних полів, виявлення синонімічних та антонімічних лексем, а з другого — пошуки нових підходів до аналізу абстрактніших категорій (концептів, лінгвокультурам тощо). Лінгвостилістичний аналіз передбачає інтерпретацію сучасних художніх текстів як *елітарного інтелектуалізованого мовомислення*, як джерела *мовно-естетичних знаків національної культури*, як вияв культури художньо-образного текстотворення. *Категорія естетичного* в проєкції на художній текст оприявлена у вербалізованих поняттях *естетизації / естетики слова*. Ці лінгвостилістичні терміни об'єднують естетизацію слова в мові фольклору, а також у різноманітних жанрах художнього стилю.

Окремий напрям лінгвостилістики — лінгвофольклористику — обґрунтовано в монографії С. Я. Єрмоленко «Фольклор і літературна мова» (Єрмоленко, 1987), у якій розвинені ідеї про культурно-історичну та мовокраїнознавчу значущість фольклоризмів, розглянуто фундаментальні питання варіантності народнопісенної мови, народнопісенної фразеології, фольклорної синоніміки, символізму, семантико-синтаксичних зв'язків у словнику народної пісні та його здатності утворювати усталені вислови, розкривати внутрішню форму через можливості словотворення, асоціативні, контекстуальні відношення між словами.

Ці думки набули концептуального звучання в монографії «Нариси з української словесності» (Єрмоленко, 1999а), де лінгвофольклорознавчий розділ мотивований теорією цілісного погляду на українську мову як частину історії та долі українського народу, природного буття людини, її мовного саморозкриття і саморозвитку, самовираження і самовдосконалення через складні етнопсихолінгвальні механізми мовно-естетичної освіти. Згодом, у монографії «Мова і українознавчий світогляд» (Єрмоленко, 2007), заглиблення в народнопісенну й міфопоетичну семантику слова слугують обґрунтуванням культури як одного з концентрів українознавства, як універсального духовного середовища — комунікативного, пізнавального, емоційно-оцінного. Ще один вагомий лінгвофольклорознавчий

акцент засвідчує монографія «Мовно-естетичні знаки української культури» (Єрмоленко, 2009), де мова фольклору представлена як код колективного світосприйняття, глибинна народна пам'ять, складник вертикального контексту національної культури, джерело інформації та образності, що заслуговує на активне використання в щоденній комунікації — професійній, побутовій, мистецькій.

Термін «*мовно-естетичний знак національної культури*» С. Я. Єрмоленко пов'язує, по-перше, з естетизацією виражального ресурсу загальноновживаної мови й формуванням у ній поетичного словника, з обґрунтуванням основних функцій поетичної мови, спрямованих на конкретно-чуттєве зображення світу та його емоційно-оцінне осмислення; по-друге, з виокремленням ролі естетичного чинника у формуванні літературної мови; по-третє, з диференціацією стильових і стилістичних процесів естетизації слова; по-четверте, з окресленням жанрово-стильових особливостей естетизації в мові прози, поезії, драми.

Саме історичний контекст стилістики фольклорного та художнього текстів став підґрунтям для введення поняття «*мовно-естетичний знак національної культури*» на позначення впізнаваних, відтворюваних і здатних до трансформації та збереження семантико-асоціативного стрижня мовних форм — слів, словосполучень, фраз.

Одне з пріоритетних завдань лінгвостилістики — відстеження зміни часових маркерів у динаміці літературної мови, адже, на думку С. Я. Єрмоленко, «слововживання письменника — це певний часовий зріз української літературної мови» (Єрмоленко, 2013, с. 6), узагальнений у понятті *мовно-естетичного канону української літературної мови*, оскільки естетичний критерій є одним із важливих чинників у розвитку книжно-писемної практики (Єрмоленко, 2014, с. 6—15; Єрмоленко, 2016; Єрмоленко та ін., 2016).

Історія української літературної мови — складний і багатовимірний процес, тому багатогранними, голографічними мають бути й підходи до її вивчення. Важливо враховувати *актуальний стан мовно-інтелектуальної свідомості* тих, хто пізнає цю історію літературної мови через конкретні тексти. Усвідомлюючи таку потребу, співробітники відділу пропонують методологічно новий напрямок — вивчати історію літературної мови через пізнання *ролі письменників як творців української літературної мови й виразників національної свідомості, етнокультурних та інтелектуально-естетичних цінностей того часу, тієї епохи, до якої належав автор*. Це принципово новий погляд порівняно із пріоритетним донедавна рівневим підходом до оцінювання ролі письменника в еволюційно-історичних мовних процесах, що був орієнтований на опис характерних для ідіостилію письменника фонетичних, словотвірних, лексико-фразеологічних, синтаксичних, стилістичних одиниць та явищ.

Досвід нового трактування мовотворчості письменника й оцінювання його місії в історії мови реалізовано в колективній монографії «Територія мови Тараса Шевченка», основна ідея якої — показати найширшому

колові зацікавлених читачів, чому саме *мовотворчість Тараса Шевченка стала мовою української нації, мовою творення національної культури, формування етнічної свідомості, маркером самоідентифікації українців*. І чому «українці, маючи писемно-літературну мову задовго до появи першого видання «Кобзаря», творцем нової (сучасної) літературної мови вважають Тараса Шевченка» (Єрмоленко, 2016, с. 6). Свого часу В. М. Русанівський зауважив: «Авторитет Шевченкового слова був високий не тільки завдяки його політичній вагомості, а ще й тому, що, позбавлений права на власну історію і національну свідомість, український народ сприймав твори свого поета не лише як красне письменство, а й як фактор розвитку всього культурного життя в Україні» (Русанівський, 2002, с. 236). С. Я. Єрмоленко концептуально розвиває це твердження висновком про естетику мови Шевченка як чинник утвердження її в статусі загальносприйнятної і нормативної: «Норма нашої літературної мови виростає з естетики Шевченкового слова, зі світовідчужання, .. з його мови як символу єднання, засобу самоідентифікації українців» (Єрмоленко, 2016, с. 8).

Конкретні методи лінгвостилістичних досліджень дедалі виразніше окреслюють зв'язок лінгвостилістики із загальною проблемою «мова і культура суспільства». Наприклад, Н. О. Мех на матеріалі мови поезії Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка спочатку змодельовала лексико-семантичне поле «мова-слово» (Мех, 2001), а згодом використала методологію інтерпретації цих знаків як концептів (Мех, 2008). Дослідниця залучила інструментарій лінгвостилістики та комунікативної лінгвістики в її дискурсивному варіанті як чинника синтезу ідей когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, лінгвофілософії, прагмалінгвістики та ввела до наукового обігу багатоаспектне поняття *лінгвокультурологема* (інтенційна одиниця знання, репрезентована мовним знаком, основу якої становить визначальна властивість людської свідомості — бути скерованою на об'єкт як предмет досвіду, формувати щодо нього конкретний смисл, утілюючи його в одиниці й категорії мови, співвідносні з різними сферами національної культури) (Мех, 2011).

Загалом у центрі парадигми новітнього гуманітарного знання — людина: людина-мовець; людина-виразник певної культури (побутової, професійної, комунікативної), морально-етичних цінностей, історичної пам'яті; людина в мікро- чи макросоціумі. Усі ці складники можуть бути інтерпретовані лише крізь призму мови, семантизацію смислів, вербалізацію ціннісних пріоритетів, крізь призму семіотизації динамічної культури повсякдення. Такі пріоритетні в гуманітаристиці завдання «лягають на плечі» лінгвостилістики, а також культури мови в її широкому розумінні.

Внеском в історію української літературної мови та історичну стилістику став міжнародний загальнослов'янський проект, що дав змогу репрезентувати досягнення українського мовознавства, представлені в колективній монографії «Najnowsze dzieje języków słowiańskich. 1945—1995. Українська мова» (Opole, 1999) (Єрмоленко, 1999). У праці відображено широкий погляд на зв'язок стильової диференціації української мови із

мовною ситуацією, мовною політикою, особливостями функціонування української мови в діаспорі. Розширено інформацію про сучасні функціональні стилі української літературної мови: поряд із художнім, науковим, офіційно-діловим, мовою засобів масової інформації розглянуто конфесійний (сакральний) стиль щодо співвідношення його норм із загальнолітературною нормою (Н. Я. Дзюбишина-Мельник); зафіксовано активні процеси в мові засобів масової інформації (К. В. Ленець, О. Г. Тодор, О. А. Стишов).

Згадану монографію названо вагомим здобутком українського мовознавства, концептуальною за наповненням, а фрагмент про мову прози 60—80-х рр. ХХ ст., який підготувала С. Я. Єрмоленко, — «взірцем в усьому описі художнього стилю, якщо не в усій монографії» (Карпенко, 2001). Концепційне бачення історичної лінгвостилістики в інтегративному зв'язку з різними напрямками українського мовознавства викладено на одному з міжнародних лінгвостилістичних форумів у м. Ополе (Бибик, 2019).

Окремий вимір інтегративної стилістики в її зв'язках із діалектологією оприявлено в працях І. Г. Матвіяса (Матвіяс, 1998; Матвіяс, 2008) про взаємодію народних говорів і літературної мови на матеріалі творчості українських письменників. У них виокремлено й систематизовано одиниці діалектної системи, які через мовну практику українських письменників узвичаювалися в літературній мові. Глибокий знавець українських діалектів, Іван Григорович сумлінно вибирав народні скарби в мові художніх творів Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка, П. Куліша, С. Руданського, Ю. Федьковича, І. Нечуя-Левицького, М. Коцюбинського, Б. Грінченка, І. Франка, Лесі Українки, В. Стефаніка, У. Кравченко та ін. Праці І. Г. Матвіяса переконують, що кожен майстер художнього слова через індивідуальний стиль, в основі якого лежать народні говори, збагачує українську літературну мову, її стилістичну систему. Показово, що нині природа актуалізації діалектизмів у сучасній українській літературній мові зовсім інша, ніж у мовній практиці українських письменників ХІХ — початку ХХ ст.

У 90-ті рр. ХХ ст. співробітники відділу активно відгукнулися на такий виклик доби, як українізація сфери офіційно-ділового спілкування. Крім численних лекцій, виступів, публікацій у пресі, культуромовних консультацій тощо, взяли участь у реалізації масштабного лексикографічного проекту «Бібліотека державного службовця». Високий рейтинг і донині мають видання «Універсальний довідник-практикум з ділових паперів» (С. П. Бибик, І. Л. Михно, Л. О. Пустовіт, Г. М. Сюта, 1997), «Ділові документи та правові папери» (С. П. Бибик, Г. М. Сюта, 2005), «Сучасна ділова культура. Усне і писемне спілкування» (С. П. Бибик, Г. М. Сюта, 2019). Зібраний практичний матеріал колектив співробітників (Н. Я. Дзюбишина-Мельник, Н. С. Дужик, С. Я. Єрмоленко, К. В. Ленець, Л. О. Пустовіт, Н. Г. Сидяченко, Л. О. Ставицька, Н. М. Сологуб, С. Г. Чемеркін) об'єднав у довіднику-пораднику «Культура мови на щодень» (1998 та 2000 рр.),

згодом, 2005 р., — у виданні «Довідник з культури мови» (С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, Н. М. Сологуб, Г. М. Сюта, С. Г. Чемеркін).

Пожвавилася від середини 90-х і словникарська праця: за редакцією С. Я. Єрмоленко вийшли «Новий російсько-український словник-довідник» (1996); «Новий російсько-український словник-довідник юридичної, банківської, фінансової, бухгалтерської та економічної сфери» (1998); «Англо-український бізнес-словника» (2002); «Українсько-англійський словник: Економіка. Фінанси. Банки. Інвестиції. Кредити» (2003).

Окрема сторінка діяльності відділу — стилістична лексикографія. Спочатку побачив світ «Словник епітетів української мови» (С. П. Бирик, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт, 1998). Згодом реєстр словника збільшено до 340 слів-іменників на основі оновленої картотеки цитованого матеріалу (художні, публіцистичні, наукові та науково-популярні тексти від І. Котляревського й до наших днів) і видано «Новий словник епітетів української мови» (С. Я. Єрмоленко, В. І. Єрмоленко, С. П. Бирик, 2012). Етапною стала праця «Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів» (С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор, 2001). (Словник має на сьогодні близько 500 цитатій за відомостями Google Scholar). Тут уперше подано тлумачення термінів лінгвостилістики й соціолінгвістики, розширено термінологічні поняття з історії мови. Далі ці статті за авторством С. Я. Єрмоленко було значно розширено в енциклопедії «Українська мова» (2000, 2004, 2007 рр. видання).

Нині відділ працює над проектом «Українська лінгвостилістика. Енциклопедія», створення якої стимулював бібліографічний кодифікаційний проект «Українська лінгвостилістика ХХ — початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела» (Бирик, 2007), у якому узагальнено основні поняття лінгвостилістики, подано бібліографічні джерела за відповідними розділами (характеристика художнього стилю з жанровими різновидами, а також — публіцистичного, наукового, офіційно-ділового, розмовного, релігійного функціональних різновидів літературної мови); індекси термінів і персоналій (письменників, чиї твори стали об'єктом дослідження лінгвостилістів).

Пошук методологічного інструментарію вивчення феноменів літературно-мовного процесу спричинив перегляд ключових понять лінгвостилістики. Класична методологія декодування тексту — це пошук і встановлення тих кінцевих, на час дослідження і з погляду філологічного досвіду науковця, значень, які ніби просвічують внутрішню форму словесного знака, спрямовану на мовно-естетичну цілісність конкретного мовного матеріалу. Дослідник декодує смисли, використовуючи фонові знання (знання історії, культури народу, ландшафтних та кліматичних умов його життя). Зробити таке декодування загальноприйнятним і зрозумілим дає змогу так звана *глибина національно-мовної свідомості* (уперше про це див.: Єрмоленко, 1998, с. 11).

Теоретичні засади монографічних досліджень співробітників відділу стилістики та культури мови, міркування, спостереження, практичні

висновки останніх тридцяти років — це розбудова теорії культури мови, оприявленої в поняттях *норма літературної мови* (рівневі норми — лексична, граматична, звукова, словозмінна, словотвірна, синтаксична), *художньо-стильова норма*, *норма офіційно-ділового, публіцистичного, наукового, релігійного стилів*, *загальнолітературна і стильова норма*, *стилістична норма*; *графічний образ мови*, *писемна практика*, *літературний стандарт*, *кодифікація*, *культуromовна традиція* та ін. На думку С. Я. Єрмоленко, поняття «культура мови» — «це усвідомлення значення літературного зразка для розвитку національної культури, а цілісність культури потребує культивування загальноприйнятого літературного стандарту» (Єрмоленко, 2013, с. 124). Кодифікована *норма* як ознака літературного стандарту пов'язана з поняттям динамічної стабільності; вона передбачає «не лише відповідність системі, а реальне вживання в літературній практиці, частотність і авторитет соціальної оцінки» (Єрмоленко, 2001, с. 9).

Аналіз прескриптивної (рекомендації щодо відбору та правил уживання мовних засобів на лексичному, морфологічному, синтаксичному рівнях) і дескриптивної (реальне вживання в мові лексем, словоформ, мовних конструкцій) норм виявляє тенденції змінюваності літературної норми, що відповідає динамічним потребам комунікативної і пізнавальної діяльності соціуму (Єрмоленко & Дзюбишина-Мельник, 1993; Коць, 2010; Коць, 2021). Функціональним виявом дескриптивної норми є стильова норма, яка мотивує вживання найбільш доцільних для відповідного комунікативного різновиду правил реалізації стилістичних можливостей мови, регулює співвідношення загальноновживаних і спеціальних, образних, оцінних і нейтральних мовних засобів, книжних і розмовних одиниць.

Використовуване в культуromовних дослідженнях поняття *часової і просторової глибини норми* ґрунтується на розумінні літературної норми як певного історичного конструкту, сформованого у свідомості людей, належних до однієї комунікативної спільноти. Важливим аспектам теорії та практики літературно-мовного життя присвячена колективна монографія «Літературна норма і мовна практика» за ред. С. Я. Єрмоленко (Єрмоленко та ін., 2013а).

Експериментальною дискусійною платформою поширення новітніх лінгвістичних ідей, образно — «брендом» відділу стилістики і культури мови є збірник «Культура слова». Не так багато академічних видань змогли витримати півстолітнє випробування часом. Спочатку збірник мав назву «Питання мовної культури» (1967), потім було кілька випусків «Рідного слова», але виразні асоціації такої назви не відповідали тогочасній ідеології, тому й відоме це видання упродовж десятиліть як «Культура слова». Частково його зміст змінювався залежно від політичної кон'юнктури, але загальна настанова — плекання літературної мови, донесення до найширшого кола читачів інформації про естетично довершені художні тексти, про літературну норму — зберігалася впродовж десятиліть. Статті, вміщені у збірнику, можна розглядати як цілісний науково-популярний текст, у якому теоретичні питання мовознавства по-

стають перед читачем у цікавому оповідному викладі, ілюстровані різноманітним мовно-інформаційним матеріалом.

Щоб відчутти життя слова, простежити, як впливає час на мовні смаки, стилістичну семантику будь-якого вислову, граматичної форми, варто хоча б побіжно ознайомитися зі змістом збірників «Культура слова», які побачили світ у 1967—2021 рр.

Доба інформаційних технологій відкриває нові можливості і для лінгвістів. Не лишилась осторонь і «Культура слова». 70 випусків видання було удоступнено для якнайширшого кола читачів у форматі CD «Говоримо і пишемо зразковою українською мовою» (керівник проєкту — П. Ю. Гриценко). Авторський колектив мав на меті започаткувати інтерактивне спілкування дослідників сучасного життя українського слова з тими, хто бажає вдосконалити свої знання мови. Виконання проєкту, зокрема комп'ютерне оброблення змістового контенту «Культури слова» за 1967—2008 рр., дало змогу вивчити динаміку числових показників терміноапарату понять норми, культури мови та стилістики, реалізованого крізь призму видавничої практики науково-популярного збірника (Г. М. Сюта, С. Г. Чемеркін) (Єрмоленко, 2013, с. 292—316).

Від 72-го випуску починається «нова доба» в історії «Культури слова». Зазнають змін не лише концепція та дизайн видання, а й урізноманітнюються зміст і форма публікацій. Новітню рецепцію стилістичних та культуромовних проблем маркують нові рубрики, зокрема «Теорія та історія лінгвостилістики», «Мовосвіт письменника», «Постаті українських мовознавців», «Мовна норма: стале і змінне», «Мова засобів масової комунікації», «Культура фахової мови». Нині активно наповнюються матеріалами вебсторінку видання <https://ks.iul-nasu.org.ua/>.

Академічна гуманітаристика забезпечує пізнавальний та освітньо-виховний потенціал культури мови. Лінгвостилісти працюють майже пів століття над тим, щоб учителі, викладачі вищої школи, дослідники з Малої академії наук, журналісти мали перед собою своєрідний орієнтир у сфері життя і розвитку української літературної мови.

Понад сорокарічна практика створення навчальних книг з української мови дала змогу С. Я. Єрмоленко засвідчити особливий статус підручника з української мови в сучасній освіті й загалом у національній культурі. Цей статус зумовлений потребою виховувати в загальноосвітньому навчальному закладі учнів із стійкою мовно-національною свідомістю, які активно володіють українською мовою і своєю щоденною мовною практикою забезпечують функціонування української мови, підносять її соціальний престиж в Українській державі. Закладені в навчальних програмах вимоги до мовної компетентності учнів передбачають також виконання авторами сучасних підручників непростого завдання, а саме: гармонійно поєднати тексти різних часових зрізів літературної мови, навчаючи учнів упізнавати за мовою добу (час написання твору), відчувати соціальне забарвлення слова. Від 2005 р. С. Я. Єрмоленко з колективом співавторів готує лінійку підручників з української мови для

5—11 класів на засадах концепції сучасного підручника, насиченого українознавчою інформацією і щодо дібраних текстів, і щодо використання методологічного прийому розмови — про митців, а також про фразеологізми, крилаті вислови, етносимволи тощо.

Поглиблене вивчення загальномовної літературної норми в її кореляції з характерними стильовими нормами засвідчують праці С. П. Бирик, Г. М. Сюти, Т. А. Коць, у яких розкрито зміст стилістичних категорій *оповідність* (нарративність), *прецедентність*, *елітарність*, *аксіологічність*.

У монографії «Оповідність в українській художній прозі» (Бирик, 2010) С. П. Бирик параметризує *оповідність* як жанрово-стильову категорію, що визначає сутність художнього прозового тексту й об'єднує субкатегорії *усномовності*, *розмовності*, *розповідності*. Ця категорія проектується на конкретно-історичний зміст оповідної норми. Авторка аналізує лексико-семантичні елементи індивідуально-авторської прозової мови (тексти Г. Квітки-Основ'яненка, Марка Вовчка, Дніпрової Чайки, Є. Дударя) з погляду історичної стилістики, вивчає індивідуальний стиль Григора Тютюнника, характеризуючи специфіку розмовної модальності його художньої оповіді.

Дослідження «Усна літературна мова в українській культурі повсякдення» (Бирик, 2013) С. П. Бирик репрезентує роль усної мови у формуванні та модифікації комунікативно-стильових різновидів сучасної літературної мови. По-новому інтерпретовано розмовно-побутовий стиль як складник комунікації у сфері повсякденно-побутової культури. За матеріалами «Словника української мови» в 11 томах параметризовано лексику розмовної сфери вживання як фрагмент повсякденно-побутової культури. Опрацьовано вияви колоквалізації сучасної живомовної публіцистичної та наукової практики в культурі щодення.

Монографія Г. М. Сюти «Цитатний тезаурус української поетичної мови ХХ століття» (Сюта, 2017) виконана в межах *сучасної рецептивної стилістики*. Загалом це новітня філософія наукового пізнання тексту у вимірі його активного, діалогічного сприймання — як мовно-естетичної комунікації, діалогу автора і читача через текст. Ураховуючи теоретичні напрацювання, методологію, дослідницький інструментарій класичних текстознавчих парадигм (наприклад, структурної, функціонально-стилістичної) (Сюта, 2016), рецептивна стилістика водночас максимально зорієнтовує на виявлення та опис психоментальних, когнітивно-комунікативних, соціокультурних параметрів творення і сприймання літературного *твору* та його життя як *тексту* в просторі національної і світової культури. Ключові поняття в таких рефлексіях — *лінгвокультурна традиція*, *історично-культурна поліфонічність мови*, *лінгвоестетичний досвід автора і читача*, *мовно-інтелектуальна*, *мовно-культурна пам'ять тексту*, *діалогічність*, *прецедентність*, *цитатність*, *інтелектуально-емоційний зміст текстів*, *часова маркованість сприймання тексту*. Ці абстрактні поняття конкретизовані в текстових одиницях — прецедентних іменах, образах, висловленнях-цитатах.

На прикладі численних, різножанрових за походженням прецедентних висловлень показано механізми їх уходження в когнітивно-комунікативний простір мови, логіку формування загальномовного цитатного тезаурусу. Адже вдалі, змістово місткі, естетично довершені, оцінно-влучні «слова, які уже були чиймись», вживають і журналісти, й політики, і вчені, і викладачі, й актори, і банкіри як в офіційно-діловому, так і в побутовому спілкуванні. Глибинна мотивація такого цитатного мовомислення не тільки в тому, що, як казав Мішель де Монтень, ми «цитуємо інших, щоб краще висловити власну думку». Важливіше, що, живучи у світі культури й засвоюючи цінності цієї культури, людина відтворює та популяризує їх у форматі цитат. І в цьому вимірі оприявнюється значущість цитат як одиниць мовної пам'яті, виразників інтелектуально-почуттєвого змісту, знаків елітарного тексту (Сюта, 2020).

Літературну норму в її структурно-мовному, функціонально-стильовому, часовому, аксіологічному вимірах вивчає Т. А. Коць (Коць, 2010). У монографії «Українське слово в пресі ХХ — початку ХХІ ст.: динаміка літературної норми» (Коць, 2018) з урахуванням соціокультурних і психолінгвальних чинників висвітлено розвиток публіцистичного стилю як сегмента історії української літературної мови. Запропонована концепція враховує цілісну лінгвокультурологічну та структурно-нормативну модель опису мовних одиниць публіцистичних текстів на всіх часових зрізах, аналіз мовних механізмів впливу публіцистичних текстів на суспільну й національно-мовну свідомість. У науковий обіг уведено аксіологічне осмислення часових мовних парадигм у зв'язку зі зміною естетичних, моральних, ідеологічних орієнтирів суспільства.

Новий напрям у сучасній лінгвостилістиці засвідчують дослідження А. Ю. Ганжі (Ганжа, 2019; Ганжа, 2020), у яких окреслено лінгвософські засади декодування документального кінотексту як різновиду гетерогенних текстів, зокрема виявлено залежність декодування від гендерно маркованих стратегій і тактик комунікантів: прагнення до максимальної інформативності, експресивності мови, точності номінацій, гіперболізації, невербальної комунікації та ін. Запропоновано авторську рецепцію мовної архітекτονіки досліджуваних документальних медіапродуктів. Окремі документальні фільми інтерпретовано як біографічні інсталяції, калейдоскопічність елементів потенціює варіантність декодування і дає змогу реципієнтові інсталювати свою версію біографічного конструкту. Ключовою категорією для рецепції кінонарративу А. Ю. Ганжа визначає поліфонізм як засіб створення цілісного уявлення про культурний продукт.

Усебічного аналізу на сьогодні потребують науковий і релігійний стилі, які активно розвиваються з 90-х рр. ХХ ст. Серед актуальних проблем у дослідженні наукових текстів — когнітивні, комунікативні механізми наукової мови, моделювання термінологічних систем, функціональні параметри діалогізації наукового стилю, образності в ньому, жанрово-стилістичного розмежування текстів, проблема індивідуального стилю в мові

науки. Ці аспекти поки не були предметом спеціальних студій співробітників відділу, окрім деяких положень у працях (Єрмоленко, 1999а; Єрмоленко, 1999, с. 116—134; Бибик, 2007, с. 251—256; Бибик, 2018).

У європейському мовознавстві активно розвивається теолінгвістика. Працівники відділу досліджують історію становлення і функціонування сакрального стилю української літературної мови, тісно пов'язаного зі сферою духовності суспільства. Питання історичної стилістики, динаміки мовної норми, яку репрезентують одиниці мовної структури сакральних текстів, розглядає Т. А. Коць (Бибик, та ін., 2007, с. 305—308; Коць, 2001; Коць, 2002); О. Я. Мирончук уклав «Словник скорочень назв чинів святості в українській мові» (2013).

Дослідження процесів, характерних для функціонування української мови в інтернеті, узагальнив у монографії «Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньоструктурні процеси» (2009) С. Г. Чемеркін (Чемеркін, 2009). Поряд із фіксуванням ознак трансформування стильових різновидів української мови в мережі автор звертає увагу й на різні явища деструктивного характеру. Ця робота є однією з перших в Україні системних студій мови в інтернеті й може стати базовою для низки нових ґрунтовних досліджень стилістики сучасної української мови в мережевому функціонуванні.

Теоретичні й практичні результати роботи відділу узагальнюють концептуальні засади «класичної» академічної лінгвостилістики та формування нових напрямів, пов'язаних із цивілізаційними, соціокультурними, соціокомунікативними запитами доби. Логічним у цьому контексті стало акцентування інтегративного характеру лінгвостилістики й мотивоване ним оновлення поняттєвого апарату. Зокрема, у колективних монографіях, статтях, у доповідях, виступах співробітників відділу переконливо умотивовано міждисциплінарний статус лінгвостилістики (насамперед її зв'язок із філософією, культурологією, літературознавством, соціальною комунікацією), не тільки теоретично обґрунтовано, а й практично продемонстровано доцільність і продуктивність поєднання структурно-мовного аналізу з новітніми когнітивним, етнокультурологічним, філософсько-світоглядним підходами до вивчення мовної діяльності в різних суспільних сферах. Також запропоновано розширене, відповідне до інтегративного принципу розуміння ключових для стилістики понять «стиль», «норма», «літературний стандарт». Їхній зміст безпосередньо пов'язується з реальним часовим зрізом функціонування літературної мови, утвердженням державного статусу української мови, піднесенням її соціального престижу.

Хоч ідея інтегративності стилістики теоретично обґрунтована в останнє десятиліття, її підходи, принципи й методи у відділі на практиці застосовують уже давно. Відоме положення про те, що *історія української літературної мови — це історія розвитку функціональних стилів*, доповнене сутнісно новою думкою, що функціональні стилі — це динамічні системи, моделі комунікативно зумовлених типів мовомислення. Тому

традиційний структурно-функціональний підхід до їх вивчення пов'язують із лінгвокультурологічним та комунікативно-прагматичним трактуванням. У зв'язку із цим сформульовано тезу про плінність сучасної системи функціональних стилів і потребу перегляду, переструктурування їх соціально вагомої ієрархії (з погляду впливу на формування колективної національно-мовної свідомості та стабілізації / розкитування норми). Час і мовна практика довели методологічну актуальність сформульованої ще на зламі століть думки С. Я. Ермоленко про периферизацію суспільно-культуротворчого статусу художнього стилю на користь публіцистичного, масмедійного, який у сучасну інформаційну добу є в рази сприйнятливішим до часових і соціокультурних змін середовища та більш мобільним із погляду реагування на ці зміни, а тому таким, що значно інтенсивніше впливає на формування мовної свідомості українців і процеси стабілізації / дестабілізації літературної мови та її норм.

Сучасна інтегративна стилістика пов'язана з багатовекторним трактуванням природи мови як суспільного явища, мови як людської діяльності. Порівняймо думку О. С. Мельничука, висловлену ще 1997 р.: «Реально існує лише мова як сукупність конкретних мовних виявів, тобто процесів мовної діяльності, в яких використовуються різні компоненти мовної структури» (Мельничук, 1997, с. 13). Саме процеси і сфери мовної діяльності мотивують формування функціональних стилів і жанрів літературної мови, визначають динамічну природу стилю та детермінують сутність і завдання інтегративної стилістики, «найтісніше пов'язаної із теорією, філософією мови, з методами дослідження природної мови в її усному й писемному функціонуванні» (Ермоленко, 2017, с. 20).

Нині лінгвостилістика інтегрує наукові дослідження таких напрямів, як психолінгвістика, етнолінгвістика, лінгвокультурологія, лінгвоперсонологія, дискурсологія, медіастилістика, юридична лінгвістика. Логічним підсумком міждисциплінарних досліджень стало обґрунтоване у відділі поняття *лінгвософії тексту*. Найвиразніше його репрезентують різностильові тексти — у вимірі базових концептів культури, наскрізних мотивів, ідей як концепцій буття, як соціокультурної, культурорознавчої рефлексії (Бибик, 2018; Бибик, 2019; Ганжа, 2020; Ермоленко, 2019; Ермоленко та ін., 2016; Ермоленко та ін., 2018; Ермоленко та ін., 2015; Коць, 2019; Коць, 2019а). Такий ракурс досліджень утверджується в понятті *філософії мови письменника*, запропонованому в працях С. Я. Ермоленко (Ермоленко, 2015; Ермоленко, 2014; Ермоленко, 2018а; Ермоленко, 2016).

Перспективні стратегії інтегративної лінгвостилістики — це насамперед усвідомлення і всеохопне дослідження мови як *діяльності* — *пізнавальної, комунікативної, творчої*. Таке дослідження потребує розширення кола об'єктів пізнання, застосування трансдисциплінарних дослідницьких методик, переосмислення традиційного поняттєвого апарату.

Огляд наукового доробку з академічної лінгвостилістики засвідчив, що в 90-ті рр. ХХ ст. у відділі створено праці зі стилістики та культури

мови, які розширили об'єкти й оновили методологію дослідження функціональних та індивідуальних стилів української літературної мови; поглибили розуміння культури мови як механізму розвитку літературної мови. Обґрунтовано нове визначення стилю як типу мовомислення. Уведення до наукового обігу текстів українських письменників, вилучених з літературного процесу в радянський час, у лінгвостилістиці стимулювало розгортання динаміки інтерпретативних практик — структурно-рівневої (лінгвістичний аналіз тексту), функціонально-стильової (лінгвостилістичний аналіз тексту), дискурсивно-жанрової (дискурсивний, комунікативно-прагматичний аналіз тексту), історичної (зіставно-стилістичний, лінгвосинергетичний аналіз текстів). Широкий погляд на зв'язок стильової диференціації української мови із соціолінгвістикою, мовною ситуацією, мовною політикою, особливостями функціонування української мови в діаспорі оприявлено в міжнародному проєкті — колективній праці «Najnowsze dzieje języków słowiańskich. 1945—1995. Українська мова» (1999) (Єрмоленко, 1998). Для серії «Бібліотека державного службовця» співробітники відділу підготували низку лексиконів і посібників, спрямованих на розширення функціонального поля української мови у сфері офіційно-ділового спілкування.

Із 2000-х років лінгвостилістичні дослідження сфокусовано на поглибленому аналізі загальномовної літературної норми в її кореляції з характерними стильовими нормами, результати роботи узагальнено в низці індивідуальних монографій (С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, Т. А. Коць, Н. О. Мех, Г. М. Сюта, С. Г. Чемеркін). Розвиваються цифрові методи опрацювання текстів української літературної мови (CD «Говоримо і пишемо зразковою українською мовою»), на часі — створення лексикографічних джерел стилістичного термінознавства («Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів», 2001; енциклопедія «Українська мова» (2000, 2004, 2007).

Сучасна академічна лінгвостилістика — міждисциплінарна галузь, тісно пов'язана з теорією загального мовознавства, з актуалізацією в певні періоди розвитку науки різних дефініцій мови, передусім таких: мова — знакова система, мова — діяльність, мова — філософія пізнання. Дослідження останніх десятиліть спрямовані на вивчення тенденцій розвитку української літературної мови як комунікативної діяльності в різних суспільних сферах, інструмента пізнання світогляду народу, важливого чинника консолідації нації, оприявлення національної ідентичності, формування мовно-національної свідомості українців.

Категорії, якими оперують сучасні лінгвостилісти, проєктовані на процеси демократизації суспільного життя, формування нових естетичних канонів мовотворчості в різних суспільних сферах, взаємодію літературної мови з територіальними та соціальними діалектами. Новітній лінгвостилістичний інструментарій, занурений у міждисциплінарну рецепцію мовної діяльності, дає змогу по-новому інтерпретувати і сучасні, і віддалені в історичному часі тексти культури.

ЛІТЕРАТУРА

- Бибик, С. П. (2010). *Оповідність в українській художній прозі*. Луганськ: Луганський національний університет ім. Т. Шевченка.
- Бибик, С. П. (2013). *Усна літературна мова в українській культурі повсякдення*. Ніжин: Аспект-Поліграф.
- Бибик, С. П. (2018). Идеалема «пам'ять» у лінгвософії Олеся Гончара (на матеріалі мови роману «Тронка»). *Культура слова*, 88, 105—117.
- Бибик, С. П. (2019). Исторична стилістика — інструмент дослідження культурної пам'яті слова. *Stylistyka*, XXVIII, 55—65.
- Бибик, С. П. (2019а). Идеалема «свій — чужий» у мовомисленні українського мігранта (на матеріалі роману А. Чапая «Понаїхали»). *Культура слова*, 90, 30—45.
- Бибик, С. П., Ермоленко, С. Я., Коць Т. А., Сюта, Г. М., & Чемеркін, С. Г. (2007). *Українська лінгвостилістика ХХ — початку ХХІ ст. Система понять і бібліографічні джерела* (С. Я. Ермоленко, ред.). Київ: Грамота.
- Ганжа, А. Ю. (2019). Архітектоніка лінгвального контенту проєкту «Безкінечна подорож, або Енеїда». *Культура слова*, 91, 77—86.
- Ганжа, А. Ю. (2020). Лінгвософська рецепція декодування документального кінотексту (на прикладі фільмів про Лесю Українку). *Культура слова*, 93, 134—149.
- Ермоленко, С. Я. (1987). *Фольклор і літературна мова*. Київ: Наукова думка.
- Ермоленко, С. Я. (1998). Стилістика сучасної української літературної мови в контексті слов'янських стилістик. *Мовознавство*, 2/3, 25—36.
- Ермоленко, С. Я. (1999) (ред.). *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Українська мова*. Opole.
- Ермоленко, С. Я. (1999а). *Нариси з української словесності: стилістика і культура мови*. Київ: Довіра.
- Ермоленко, С. Я. (2001). Літературна норма в часовому і просторовому вимірі. *Культура слова*, 57—58, 3—9.
- Ермоленко, С. Я. (2007). *Мова і українознавчий світогляд*. Київ: НДІ українознавства.
- Ермоленко, С. Я. (2009). *Мовно-естетичні знаки української культури*. Київ: Інститут української мови НАН України.
- Ермоленко, С. Я. (2013). Засоби масової комунікації і мовна свідомість сучасного українця. *Культура слова*, 79, 123—125.
- Ермоленко, С. Я., Бибик, С. П., Коць, Т. А., Сюта, Г. М., & Чемеркін, С. Г. (2013а). *Літературна норма і мовна практика*. Ніжин: Аспект-Поліграф.
- Ермоленко, С. Я. (2014). Мовно-естетичний канон художньої прози Михайла Коцюбинського. *Культура слова*, 81, 6—15.
- Ермоленко, С. Я. (2014а). Філософія мови Тараса Шевченка. *Українська мова*, 2, 3—18.
- Ермоленко, С. Я. (2015). Народнорозмовна основа мовно-естетичного канону поезії Тараса Шевченка. *Українська мова*, 4, 26—35.
- Ермоленко, С. Я. (2016). Мовно-естетичний канон поезії Тараса Шевченка в українській літературній мові. *Stylistyka*, XXV, 499—512.
- Ермоленко, С. Я. (2017). Лінгвостилістика в контексті загального мовознавства. *Мовознавство*, 4, 18—27.
- Ермоленко, С. Я. (2017а). *Українська мова в науковому світогляді Михайла Грушевського*. Харків: Основа.
- Ермоленко, С. Я. (2018). Українська мова в науковому світогляді Миколи Костомарова: історично-культурний дискурс. У *IX Міжнародний конгрес українців: Зб. наукових статей* (с. 3—13). Київ.
- Ермоленко, С. Я. (2018а). Філософія мови Олеся Гончара. *Культура слова*, 88, 9—29.
- Ермоленко, С. Я. (2019). Лінгвософія національного гумору. *Культура слова*, 91, 5—17.
- Ермоленко, С. Я., Вокальчук, Г. М., Ганжа, А. Ю., Гнатюк, Л. П., & Сюта, Г. М. (2016). *Територія мови Тараса Шевченка* (С. Я. Ермоленко, ред.). Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Ермоленко, С. Я., & Дзюбишина-Мельник, Н. Я. (1993). Нові тенденції у загальнолітературній нормі української мови. У *Języki słowiańskie wobec współczesnych przemian w krajach Europy środkowej i wschodniej* (с. 199—204). Opole.

- Карпенко, Ю. (2001). [Рецензія на працю *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Українська мова*, Svitlana Jermolenko (red.)]. *Мовознавство*, 2, 77—80.
- Коць, Т. (2001). Основні засади конфесійного стилетворення української мови (кінець XIX — початку XX ст.). *Рідний край*, 2(5), 40—43.
- Коць, Т. (2002). Українська лінгвостилістика про конфесійний стиль української мови. *У Слово. Стиль. Норма. Збірник наукових праць* (с. 18—24). Київ: Інститут української мови НАН України.
- Коць, Т. А. (2010). *Літературна норма у функціонально-стильовій і структурній парадигмі*. Київ: Логос.
- Коць, Т. А. (2018). *Українське слово в пресі кінця XIX — початку XXI ст.: динаміка літературної норми*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Коць, Т. А. (2019). Лінгвософія війни і миру в мовно-інформаційному просторі сьогодення. *Культура слова*, 90, 132—149.
- Коць, Т. А. (2019а). Лінгвософія гумору в журналі «Перець». *Культура слова*, 91, 122—133.
- Коць, Т. А. (2021). Комунікативно-прагматичні ознаки журналістського дискурсу в аспекті аксіології. *Мовознавство*, 2, 55—66.
- Матвіяс, І. Г. (1998). *Варіанти української літературної мови*. Київ.
- Матвіяс, І. Г. (2008). Відображення особливостей говорів у мові української художньої літератури. *Мовознавство*, 6, 3—12.
- Мельничук, О. С. (1997). Мова як суспільне явище і як предмет сучасного мовознавства. *Мовознавство*, 2—3, 3—19.
- Мех, Н. О. (2001). *Структура лексико-семантичного поля «мова—слово» в українській поетичній мові XIX — початку XX ст.* Київ: Інститут української мови НАН України.
- Мех, Н. О. (2008). *Інтерпретація концептів слово, мова в українській культурній традиції*. Київ: Інститут української мови НАН України.
- Мех, Н. О. (2011). *Лінгвокультурологема ЛОГОС у науковій, релігійній та художній картинах світу*. Київ.
- Русанівський, В. М. (2002). *У слові — вічність. (Мова творів Т. Г. Шевченка)*. Київ: Наукова думка.
- Сологуб, Н. М. (1991). *Мовний світ Олесь Гончара*. Київ: Наукова думка.
- Сологуб, Н. М. (1993). Біблійні образи в художній творчості І. Багряного. *Мовознавство*, 1, 43—47.
- Сологуб, Н. М. (1999). *Мовний портрет Яра Славутича*. Київ — Вінніпег: Українська вільна академія наук.
- Ставицька, Л. О. (2000). *Естетика слова в українській поезії 10—30-х рр. XX ст.* Київ: Правда Ярославічів.
- Сюта, Г. М. (2010). *Лінгво світ поезії авторів Нью-Йоркської групи*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Сюта, Г. М. (2016). *Nihil novi sub solis... (Ідеї трактату І. Франка «Із секретів поетичної творчості» в осмисленні через століття)*. *Культура слова*, 85, 26—33.
- Сюта, Г. М. (2017). *Цитатний тезаурус української поетичної мови XX століття*. Київ: КММ.
- Сюта, Г. М. (2020). Елітарність і загальносприйнятність поетичної мови Ліни Костенко. *Культура слова*, 92, 87—100.
- Чемеркін, С. Г. (2009). *Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньо-структурні процеси*. Київ: Інститут української мови НАН України.

REFERENCES

- Bybyk, S. P. (2010). *Opovidnist' v ukrains'kii khudozhnii prozi*. Luhans'k: Luhans'kyi natsional'nyi universytet im. T. Shevchenka (in Ukrainian).
- Bybyk, S. P. (2013). *Usna literaturna mova v ukrains'kii kul'turi povsiakdennia*. Nizhyn: Aspekt-Polihraf (in Ukrainian).
- Bybyk, S. (2018). Idealema “pam’iat’” u linhvosofii Olesia Honchara (Na materialy movy romanu “Tronka”). *Kultura Slova*, 88, 105—117 (in Ukrainian).
- Bybyk, S. P. (2019). Istorychna stylistyka — instrument doslidzhennia kul'turnoi pam’iati slova. *Stylistyka*, 28, 55—65 (in Ukrainian).

- Bybyk, S. P. (2019a). Idealema “svii — chuzhyi” u movomyslenni ukraïns'koho mihranta (Na materiali romanu A. Chapaia “Ponaïkhaly”). *Kul'tura Slova*, 90, 30—45 (in Ukrainian).
- Bybyk, S. P., Iermolenko, S. Ia., Kots' T. A., Siuta, H. M., & Chemerkin, S. H. (2007). *Ukraïns'ka lnhvostylistyka XX — pochatku XXI st. Systema poniat' i bibliografichni dzhherela* (S. Ia. Iermolenko, Ed.). Kyiv: Hramota (in Ukrainian).
- Hanzha, A. Iu. (2019). Arkhitektonika lnhval'noho kontentu proiektu “Bezkinetchna podorozh, abo Eneïda.” *Kul'tura Slova*, 91, 77—86 (in Ukrainian).
- Hanzha, A. Iu. (2020). Lnhvosofs'ka retseptsiia dekoduvannia dokumental'noho kinotekstu (Na prykladi fil'miv pro Lesiu Ukraïнку). *Kul'tura Slova*, 93, 134—149 (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia., & Dziubyshyna-Mel'nyk, N. Ia. (1993). Novi tendentsii u zahal'noliteraturnii normi ukraïns'koï movy. In *Języki słowiańskie wobec współczesnych przemian w krajach Europy środkowej i wschodniej* (pp. 199—204). Opole (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (1987). *Fol'klor i literaturna mova*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (1998). Stylistyka suchasnoï ukraïns'koï literaturnoï movy v konteksti slov'ian-s'kykh stylistyk. *Movoznavstvo*, 2—3, 25—36 (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (1999a). *Narysy z ukraïns'koï slovesnosti: stylistyka i kul'tura movy*. Kyiv: Dovira (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (2001). Literaturna norma v chasovomu i prostorovomu vymiri. *Kul'tura Slova*, 57—58, 3—9 (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (2007). *Mova i ukraïnoznavchyi svitohliad*. Kyiv: NDI ukraïnoznavstva (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (2009). *Movno-Estetychni znaky ukraïns'koï kul'tury*. Kyiv: Instytut ukraïns'koï movy NAN Ukraïny (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (2013). Zasoby masovoï komunikatsii i movna svidomist' suchasnoho ukraïntsia. *Kul'tura Slova*, 79, 123—125 (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. (2014). Movno-Estetychnyi kanon khudozhn'oï prozy Mykhaila Kotsiubyns'koho. *Kul'tura Slova*, 81, 6—15 (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (2014a). Filosofii movy Tarasa Shevchenka. *Ukraïns'ka Mova*, 2, 3—18 (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (2015). Narodnorozmovna osnova movno-estetychnoho kanonu poezii Tarasa Shevchenka. *Ukraïns'ka Mova*, 4, 26—35 (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (2016). Movno-Estetychnyi kanon poezii Tarasa Shevchenka v ukraïns'kii literaturnii movi. *Stylistyka*, 25, 499—512 (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (2017). Lnhvostylistyka v konteksti zahal'noho movoznavstva. *Movoznavstvo*, 4, 18—27 (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (2017a). *Ukraïns'ka mova v naukovomu svitohliadi Mykhaila Hrushevs'koho*. Kharkiv: Osnova (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (2018). Ukraïns'ka mova v naukovomu svitohliadi Mykoly Kostomarov: Istorichno-kul'turnyi diskurs. In *IX Mizhnarodnyi konhres ukraïnistiv* (pp. 3—13). Kyiv (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (2018a). Filosofii movy Olesia Honchara. *Kul'tura Slova*, 88, 9—29 (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (2019). Lnhvosofiiia natsional'noho humoru. *Kul'tura Slova*, 91, 5—17 (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia. (Ed.). (1999). *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Ukraïns'ka mova*. Opole (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia., Bybyk, S. P., Kots', T. A., Siuta H. M., & Chemerkin S. H. (2013a). *Literaturna norma i movna praktyka*. Nizhyn: Aspekt-polihraf (in Ukrainian).
- Iermolenko, S. Ia., Vokal'chuk, H. M., Hanzha, A. Iu., Hnatiuk, L. P., & Siuta, H. M. (2016). *Terytorii movy Tarasa Shevchenka* (S. Ia. Iermolenko, Ed.). Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho (in Ukrainian).
- Karpenko, Iu. (2001). [Review of the book *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Ukraïns'ka mova*, by S. Iermolenko (Ed.)]. *Movoznavstvo*, 2, 77—80 (in Ukrainian).
- Kots', T. (2001). Osnovni zasady konfesiinoho styletvorennia ukraïns'koï movy (Kintsia XIX — pochatku XX st.). *Ridnyi Kraï*, 2(5), 40—43 (in Ukrainian).

- Kots', T. (2002). Ukraïns'ka linhvostylistyka pro konfesiïnyi styl' ukraïns'koï movy. In *Slovo. Styl'. Norma. Zbirnyk naukovykh prats'* (pp. 18–24). Kyiv: Instytut ukraïns'koï movy NAN Ukraïny (in Ukrainian).
- Kots', T. A. (2010). *Literaturna norma u funktsional'no-styl'ovii i strukturnii paradyhmi*. Kyiv: Lohos (in Ukrainian).
- Kots', T. A. (2018). *Ukraïns'ke slovo v presi kintsia XX — pochatku XXI st.: Dynamika literaturnoi normy*. Kyiv: Vydavnychi dim Dmytra Buraho (in Ukrainian).
- Kots', T. A. (2019). Linhvosofiiã viiny i myru v movno-informatsiinomu prostori s'ohodennia. *Kul'tura Slova*, 90, 132–149 (in Ukrainian).
- Kots', T. A. (2019a). Linhvosofiiã humoru v zhurnali “Perets’”. *Kul'tura Slova*, 91, 122–133 (in Ukrainian).
- Kots', T. A. (2021). Komunikatyvno-prahmatychni oznaky zhurnalists'koho dyskursu v aspekti aksiolohii. *Movoznavstvo*, 2, 55–66 (in Ukrainian).
- Matviias, I. H. (1998). *Varianty ukraïns'koï literaturnoi movy*. Kyiv: Instytut Ukraïns'koï movy NAN Ukraïny (in Ukrainian).
- Matviias, I. H. (2008). Vidobrazhennia osoblyvostiã hovoriv u movi ukraïns'koï khudozhn'oi literatury. *Movoznavstvo*, 6, 3–12 (in Ukrainian).
- Mel'nychuk, O. S. (1997). Mova iak suspil'ne iavlyshche i iak predmet suchasnoho movoznavstva. *Movoznavstvo*, 2–3, 3–19 (in Ukrainian).
- Mekh, N. O. (2001). *Struktura leksyko-semantychnoho polia ‘mova—slovo’ v ukraïns'kii poetychnii movi XIX — poch. XX st.* Kyiv: Instytut ukraïns'koï movy NAN Ukraïny (in Ukrainian).
- Mekh, N. O. (2008). *Interpretatsiã kontseptiv slovo, mova v ukraïns'kii kul'turnii tradytsii*. Kyiv: Instytut ukraïns'koï movy NAN Ukraïny (in Ukrainian).
- Mekh, N. O. (2011). *Linhvokul'turolohema LOHOS u naukovii, relihiinii ta khudozhnii kartynakh svitu*. Kyiv: Instytut ukraïns'koï movy NAN Ukraïny (in Ukrainian).
- Rusanivs'kyi, V. M. (2002). *U slovi — vichnist' (Mova tvoriv T. H. Shevchenka)*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Solohub, N. M. (1991). *Movnyi svit Olesia Honchara*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Solohub, N. M. (1993). Bibliini obrazy v khudozhnii tvorchosti I. Bahrianoho. *Movoznavstvo*, 1, 43–47 (in Ukrainian).
- Solohub, N. M. (1999). *Movnyi portret Iara Slavutycha*. Kyiv: Dnipro; Winnipeg: Ukraïns'ka Vil'na Akademiã Nauk (in Ukrainian).
- Stavyts'ka, L. O. (2000). *Estetyka slova v ukraïns'kii poezii 10–30-kh rr. XX st.* Kyiv: Pravda Iaroslavychiv (in Ukrainian).
- Siuta, H. M. (2010). *Linhvosvit poezii avtoriv N'iu-Iorks'koï hrupy*. Kyiv: Vydavnychi dim Dmytra Buraho (in Ukrainian).
- Siuta, H. M. (2016). Nihil novi sub solis... (Ideï traktatu I. Franka “Iz sekretiv poetychnoi tvorchosti” v osmyslenni cherez stolittia). *Kul'tura Slova*, 85, 26–33 (in Ukrainian).
- Siuta, H. M. (2017). *Tsyatnyi tezaurus ukraïns'koï poetychnoi movy XX stolittia*. Kyiv: KMM (in Ukrainian).
- Siuta, H. M. (2020). Elitarnist' i zahal'nospryiniatnist' poetychnoi movy Liny Kostenko. *Kul'tura Slova*, 92, 87–100 (in Ukrainian).
- Chemerkín, S. H. (2009). *Ukraïns'ka mova v Interneti: Pozamovni ta vnutrishn'o-strukturni protsesy*. Kyiv: Instytut ukraïns'koï movy NAN Ukraïny (in Ukrainian).

Статтю отримано 11.07.2021

Svitlana Iermolenko, Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Doctor of Sciences in Philology, Professor,
Head of the Department of Stylistics, Culture of Language, and Sociolinguistics,
Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine
4 Hrushevs'kyi St., Kyiv 01001, Ukraine
E-mail: svitlana.yermolenko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9916-4915>

Svitlana Bybyk, Doctor of Sciences in Philology, Professor, Leading Researcher in the Department of Stylistics, Culture of Language, and Sociolinguistics, Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine 4 Hrushevs'kyi St., Kyiv 01001, Ukraine
E-mail: sbybyk2016@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-9765-497X>

Tetiana Kots', Doctor of Sciences in Philology, Senior Researcher in the Department of Stylistics, Culture of Language, and Sociolinguistics, Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine 4 Hrushevs'kyi St., Kyiv 01001, Ukraine
E-mail: tetyana_kots@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4622-9559>

Halyna Siuta, Doctor of Sciences in Philology, Senior Researcher in the Department of Stylistics, Culture of Language, and Sociolinguistics, Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine 4 Hrushevs'kyi St., Kyiv 01001, Ukraine
E-mail: syutag@i.ua
<https://orcid.org/0000-0003-3273-1644>

Anhelina Hanzha, Candidate of Sciences in Philology, Senior Researcher in the Department of Stylistics, Culture of Language, and Sociolinguistics, Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine 4 Hrushevs'kyi St., Kyiv 01001, Ukraine
E-mail: ganzhalina@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-2938-5306>

THE MODERN UKRAINIAN ACADEMIC LINGUISTIC STYLISTICS: A STRATEGY OF THE INTEGRATIVE DEVELOPMENT

This article offers an analytical review of the Department of Stylistics, Culture of Language, and Sociolinguistics' study outcomes in 1991–2021. It focuses on the publications with the expanded linguo-stylistic analysis and the developing of the terminological system of Ukrainian stylistics. The authors reinterpret a term *style* and concept of language culture and outline the contribution to the development of structural stylistics, i.e., linguistic text analysis, and interpretive stylistics from the Department staff also naming major studies which determined the connection of linguistic stylistics with the history of Standard Ukrainian and establishing the significant role of historical stylistics.

Being determined by the view of language as a system of signs the structural approach in linguistic stylistics dominated at early stages the Ukrainian stylistics formation. The paper advances a new idea regarding the fluidity of the modern system of functional styles and the need to revise and restructure their socially significant hierarchy with respect to the linguo-cultural and communicative-pragmatic reinterpretation of integrative linguo-stylistics. The interdisciplinary aspects of functional-stylistic and genre-stylistic researches are the following: linguoculturology, linguofolkloristics, linguosophy, linguopersonology, linguoconflictology, discourseology, media stylistics, legal linguistics, psycholinguistics, ethnolinguistics, and linguistic expertise. The conclusion evaluates the digital methods to process texts in Standard Ukrainian and the need to create lexicographic sources of stylistic terminology and expand the aspects of stylistic lexicography.

Keywords: *linguo-stylistics, style, culture of language, norm, interdisciplinarity, research method, integrative linguo-stylistics*